Omiliile CXI şi CXII ale Sfântului Petru Chrysologul

Asist. Dr. Dragoș Boicu[1]

I

Abstract:
Of the approximately 190 homilies of St. Peter Chrysologus, two sermons [CXI-CXII] stand out, being dedicated to explaining the problematic question of the original sin, as it is presented in St. Paul's Epistle to the Romans. Although they are not meant to explain in detail the problem of original sin, as Augustine does, the two homilies reveal specific aspects of the Church of Ravenna to relate to this doctrine.

Keywords:
Peter Chrysologus, Ravenna, original sin, Epistle to the Romans, homily

I

Deşi se numără printre cei mai populari predicatori latini ai Antichităţii, Sfântul Petru Chrysologul (†450) rămâne în continuare un autor obscur pentru Orient, fiindu-i trecute cu vederea claritatea doctrinară şi contribuţiile omiletice în care abordează cu simplitate numeroase teme de interes pentru contemporanii săi, dar valabile şi pentru creştinul de astăzi.

În pofida dimensiunilor reduse şi a conţinutului nepretenţios, omiliile Sfântului Petru reprezintă un consistent reper pentru stadiul teologiei apusene la finele Antichităţii. Scurtele cuvântări reflectă un anumit tip de exegeză patristică, dar şi numeroase particularităţi locale, care întregesc imaginea pe care o proiectăm deformat asupra creştinismului latin din secolul al V-lea. Astfel, în prima jumătate a acelui veac, cel puţin potrivit omiliilor Sfântului Petru Chrysologul, teologia creştină încă nu este copleşită de

[1] Dragoș Boicu, Asistent la Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna" din cadrul Universității „Lucian Blaga" din Sibiu. E-mail: dragos.boicu@ulbsibiu.ro.

viziunea Fericitului Augustin, ci există viziuni diverse şi nuanţe care infirmă sezaţia de uniformitate pe care o presupunem de cele mai multe ori în Occident[2].

Între cele aproximativ 190 de piese omiletice atribuite episcopului Ravennei găsim un foarte interesant grupaj de 9 (CVIII-CXVI) tâlcuiri succinte ale Epistolei către Romani a Sfântului Apostol Pavel, după cum urmează[3]:

Omilia	Pasajul paulin tratat
CX	*Rm* 4,23-25; 5, 1-8
CXI	*Rm* 5, 12-14
CXII	*Rm* 5, 17-21
CXIII	*Rm* 6, 1-14
CXIV	*Rm* 6, 15-21
CXV	*Rm* 7, 1-6
CXVI	*Rm* 7, 7-11
CVIII	*Rm* 12, 1
CIX	*Rm* 12, 1
CXX	*Rm* 12, 2 şi 4-21

Potrivit acestui tabel se poate deduce un interes ridicat al Sfântului Petru Chrysologul pentru Epistola către Romani, precum şi existenţa unui plan de exegeză sistematică a textului paulin, aşa cum este el fragmentat în pericope potrivit lecţionarului latin folosit la Ravena. De aici am putea deduce şi faptul că numărul cuvântărilor dedicate acestei epistole ar fi fost mult mai mare.

Din acest grupaj se remarcă omiliile CXI şi CXII, care tâlcuiesc a doua parte a capitolului 5 din *Epistola către Romani* (v. 12-21), considerat de către Hristu Andrutsos „locul clasic şi perfect despre originea păcatului universal şi ereditar”[4]. Este o temă delicată, provocatoare, cu caracter tainic, nepătruns de introspecţiile teologilor. De altfel, implicaţiile soteriologice, antropologice, cosmologice ale păcatului strămoşesc i-au provocat pe Sfinţii Părinţi şi autorii creştini să formuleze totuşi explicaţii, fără a elucida totuşi misterul care învăluie în special aspectul transmiterii lui la urmaşii lui Adam. Acelaşi Andrutsos explică eşecul de a penetra taina întrucât „raţiunea nu poate demonstra de la sine existenţa păcatului ereditar, că acesta provine de la protopărinte, şi

[2] Grigore Dinu Moş, *Asumarea transcendental a vinei. Eseu despre problema transmiterii păcatului strămoşesc*, Eikon, Cluj-Napoca, 2013, p. 30.

[3] Am urmat reordonarea realizată de Alejandro Olivar în *Los Sermones de San Pedro Crisologo. Estudio critico*, Abadia de Montserrat, 1962, p. 279.

[4] Hristu Androutsos, *Dogmatica Bisericii Ortodoxe Răsăritene*, trad. de Dumitru Stăniloae, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1930, p. 162.

nici nu poate înţelege, din cauza caracterului lui misterios, cum s-a făcut păcatul unuia, păcat al multora"[5]. De aceea şi părintele profesor Grigore Dinu Moş consideră că multele explicaţii nu doar că „nu pot destrăma vălul misterului, ci mai mult întunecă decât luminează dogma păcatului strămoşesc"[6].

Context

Fie că l-au denumit „păcat strămoşesc" (προγονικὴ ἁμαρτία, προπατορικὴ ἁμαρτία) sau „păcat originar" (originale peccatum, peccata originalia, vitium originis) autorii patristici au avut în vedere momentul relatat în Geneză, capitolul 3. Desigur, când ne referim la acest păcat ancestral facem uneori distincţie între cele două faze ale sale: neascultarea poruncii (momentul moral) şi gustarea ca materializare a neascultării, împlinire şi consecinţă a neascultării, care este, în fond, o opunere a omului faţă de Dumnezeu[7]. Alteori avem în vedere urmările păcatului strămoşesc asupra naturii umane (pierderea harului şi slăbirea firii omeneşti, ca alterare ontologică a sa printr-un proces de „dezagregare" ce conduce logic şi firesc spre moarte fizică)[8]. Şi totuşi, prima referinţă explicită la păcat o găsim în Sfânta Scriptură abia după izgonirea protopărinţilor din Eden, când Dumnezeu îl avertizează pe invidiosul Cain „de nu faci bine, păcatul bate la uşă şi caută să te târască, dar tu biruieşte-l!" (*Fc* 4, 7). Putem deduce de aici că deşi omul putea evita săvârşirea păcatului la un moment dat, totuşi nu poate face abstracţie de această „forţă care planează în jurul oricărei acţiuni umane"[9]. Astfel se face simţită o putere exterioară care exercită o presiune constantă asupra umanităţii, compromisă şi căzută, viziune pe care o regăsim sporadic enunţată în Vechiul Testament (*Iov* 15:14-16; *Ps* 13:3, 50:5, 57:3, 142:2; *Eccl* 7:20, 9:3; *Is* 53:6; *Ier* 17:9).

Profund ancorat în tradiţia iudaică, Sfântul Apostol Pavel dezvoltă această idee în construirea argumentaţiei privind lucrarea răscumpărătoare a Mântuitorului Iisus Hristos şi starea morală a omului, aşa cum sunt ele prezentate în *Epistola către Romani*, iar miezul doctrinei despre păcatul strămoşesc îl reprezintă enunţul: „precum printr-un om a intrat păcatul în lume şi prin păcat moartea, aşa şi moartea a trecut la toţi oamenii, pentru că toţi au păcătuit în el" (*Rm* 5:12).

Dar până la această afirmaţie Apostolul neamurilor subliniază faptul că Evanghelia lui Hristos „este puterea lui Dumnezeu spre mântuirea a tot celui care crede, iudeului întâi şi elinului" (*Rm* 1:16), iar dreptatea divină se descoperă nu atât prin Lege, cât prin

---

[5] *Ibidem*, p. 164.

[6] Grigore Dinu Moş, *op. cit.*, p. 8.

[7] Dumitru Stăniloae, „Doctrina ortodoxă şi catolică despre păcatul strămoşesc", în *Ortodoxia*, nr. 1/1957, p. 3-4; Grigore Dinu Moş, *op. cit.*, p. 12-13.

[8] Dumitru Stăniloae, art. cit., p. 14-17; Grigore Dinu Moş, *op. cit.*, p. 22-29.

[9] Ian A. McFarland, *In Adam's fall: a meditation on the Christian doctrine of original sin*, Wiley-Blackwell, Chichester, 2010, p. 8.

credinţă (1:17). Evidenţierea raportului lege-păcat/fărădelege şi al eşecului împlinirii Legii reprezintă premisa recunoaşterii că „dreptatea lui Dumnezeu vine prin credinţa în Iisus Hristos, pentru toţi şi peste toţi cei ce cred, căci nu este deosebire. Fiindcă toţi au păcătuit şi sunt lipsiţi de slava lui Dumnezeu" (*Rm* 3, 22-23).

Dezvoltând tema îndreptării prin credinţă, Apostolul Pavel accentuează că aceasta se face prin credinţa „în Cel ce a înviat din morţi pe Iisus, Domnul nostru, Care S-a dat pentru păcatele noastre şi a înviat pentru dreptatea noastră" (*Rm* 4:24-25). Moartea lui Hristos „pentru cei necredincioşi", „când noi eram încă păcătoşi", pregăteşte cadrul pentru enunţul menit să pună în antiteză universalitatea păcătoşeniei şi cea a răscumpărării (*Rm* 5:12-13), construind clasicul paralelism Adam cel vechi – Hristos, noul Adam (*Rm* 5:14-21; *1 Co* 15:21-22, 44-49). Cu acest prilej Apostolul leagă în mod explicit păcatul lui Adam de păcătoşenia omenirii subliniind că „prin neascultarea unui om s-au făcut păcătoşi cei mulţi" (*Rm* 5:19). Dar nu explică cum anume păcatul lui Adam i-a făcut pe cei mulţi păcătoşi, ci doar implică ideea că a deschis uşa păcatului pentru toţi urmaşii aceluia. Tema stării de păcătoşenie sau a voinţei slăbite a omului este ulterior dezvoltată în capitolul 7 şi atinge apogeul în formula: „nu fac binele pe care îl voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc, pe acela îl săvârşesc. Iar dacă fac ceea ce nu voiesc eu, nu eu fac aceasta, ci păcatul care locuieşte în mine" (*Rm* 7:19-20). Şi aici păcatul pare să fie autonom, desprins de actul voliţional, fiind mai degrabă o putere externă care afectează acțiunea umană, de care este legată inextricabil.

Învăţătura Sfântului Apostol Pavel despre păcatul original este până la un punct dependentă de concepţiile iudaice despre Adam şi originea răului, respectiv a morţii (*Sir.* 14:17, 25:24; *Sol.* 2:23-24), dar nu insistă cu speculaţii asupra modului concret în acestea pătrund în lume, ci este interesat de faptul în sine[10]: „De aceea, precum printr-un om a intrat păcatul în lume şi prin păcat moartea, aşa şi moartea a trecut la toţi oamenii, pentru că toţi au păcătuit în el" (*Rm* 5:12).

În schimb unii autori creştini au simţit nevoia să dezvolte această învăţătură cu atât mai mult cu cât construcţia paulină ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον are un grad de ambiguitate, după cum se poate sesiza din diversitatea interpretărilor Părinţilor greci a expresiei ἐφ' ᾧ.[11] Astfel, nuanţele şi interpretările autorilor greci echivalează această sintagmă cu ὅτι sau διότι (pentru că, deoarece), σύν (cu [Adam]), δι'οὗ (din pricina căruia [lui Adam]), καθ'ὅ (în măsura în care), ori ἐπὶ τῶ θανάτῳ (din pricina morţii)[12].

Pe de altă parte, apusul latin a tins mai degrabă spre o viziune uniformă, plecând de la „o claritate gramaticală artificială asupra textului", care a fost sintetizată de către Fericitul Augustin în doctrina „păcatului originar", elaborată în jurul conceptului de

[10] James D.G. Dunn, *Romans 1-8, Volume 38A (38) (Word Biblical Commentary)*, Word Books Publishers, Dallas, 1988, p. 272.

[11] Grigore Dinu Moş, *op. cit.*, p. 37-91.

[12] *Ibidem*, p. 91.

„culpabilitate moştenită”[13]. Dar la baza acestei interpretări arbitrare, care între timp a devenit normativă, determinată de raţiuni apologetice şi convingeri doctrinare echivoce, stă şi o traducere defectuoasă[14] a expresiei ἐφ' ᾧ cu structura „in quo” (în care): *in quo omnes peccaverunt*, cum o redă Fericitul Ieronim în *Vulgata*. Aparent textul este mult mai limpede, dar, chiar şi aşa, forma pronumelui relativ creează incertitudini: fie este un ablativ masculin, care trimite la Adam, fie un ablativ neutru, care se referă la păcat (*peccatum*). Se pare totuşi că versiunea lui Ieronim nu face decât să urmeze şi să confirme o puternică tradiţie de interpretare a acestui pasaj, care s-a dezvoltat în a doua jumătate a veacului al IV-lea, aşa cum se regăseşte în scrierile Sfântului Ambrozie de Milano[15] ori ale autorului anonim desemnat convenţional Ambroziaster[16].

Plecând de la aceste date nu ne miră deloc poziţia Fericitului Augustin, a cărui exegeză la *Romani* 5:12 este considerată de unii „cea mai sublimă eroare de lectură din istoria gândirii creştine”[17]. Atribuindu-i Apostolului Pavel convingerea că toţi oamenii au păcătuit „în Adam”, Augustin a fost practic forţat de logica sintaxei să considere tot mai insistent păcatul strămoşesc drept o vinovăție moștenită, printre consecinţele căreia se numără şi chinul etern al pruncilor care au murit nebotezaţi.

Pe de altă parte, episcopul de Hippo Regius corelează pasajul din *Epistola către Romani* cu textul din *Epistola I către Corinteni* 15:22: ὥσπερ γὰρ ἐν τῶ Αδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν (lat. sicut in Adam omnes moriuntur) şi accentuează paralelismul construit de Sfântul Pavel între vechiul şi noul Adam. În logica contrastului dintre tip şi antitip, aşa cum îndreptarea tuturor îşi are sursa ***în*** Iisus Hristos la fel şi păcătoşenia sau nedreptatea tuturor oamenilor îşi are originea ***în*** Adam[18].

De-a lungul scrierilor sale, Fericitul Augustin dezvoltă această teorie a păcatului original, insistând asupra a cinci elemente: 1. existenţa unui păcat primar săvârşit în Eden (actul în sine care este sursa păcatului original – peccatum originis originans); 2. toţi oamenii sunt părtaşi acestui păcat în virtutea solidarităţii cu Adam, protopărintele lor;

---

[13] *Ibidem*, p. 91, 30.

[14] Teologul ortodox David Bentley Hart consideră această traducere drept „the notoriously misleading Latin rendering of Romans 5:12”, cf. David Bentley Hart, „Traditio deformis”, în First Things, 5/2015. https://www.firstthings.com/article/2015/05/traditio-deformis (2.08.2021)

[15] Sf. Ambrozie, *Apologia Altera Prophetae David*, XII.71, *PL* 14:958: Omnes in primo homine peccavimus, et per naturae succesionem culpae quoque ab uno in omnes trnasfusa succesio, est. [...] Adam ergo in singulis nobis est. In illo enim conditio humana deliquit, quia per unum in omnes pertrnasivit peccatum”.

[16] Ambrosiaster, *Commentaria in Epistola ad Romanos*, *PL* 17:92: „in quo, id est in Adam, omnes peccaverunt”

[17] David Bentley Hart, „Traditio deformis”: „the most sublime «strong misreading» in the history of Christian thought”.

[18] Jesse Couenhoven, „St. Augustine’s Doctrine of Original Sin”, în *Augustinian Studies*, nr. 36:2 (2005), p. 363.

3. toţi oamenii au un păcat moştenit şi moştenesc şi vina păcatului; 4. ca urmare a păcatului firea omenească este pedepsită prin suferinţe, slăbiciuni şi moarte; 5. păcatul şi pedeapsa sunt transmise de la o generaţie la alta[19]. Fără a insista aici asupra învăţăturii lui Augustin, sau a modului în care a fost însuşită de Biserica Apuseană, merită menţionat faptul că eforturile lui de a clarifica învăţătura despre „păcatul originar" trebuie privite şi în contextul mai larg al polemicii cu pelagienii, care promovau autonomia morală, aproape completă, a omului faţă de Dumnezeu[20].

Nu trebuie uitat că între învăţăturile imputate lui Pelagiu, Coelestius (Celestin) şi ulterior lui Iulian de Eclanum se număra convingerea că păcatul lui Adam a fost doar al său personal, fără consecinţe ereditare asupra întregii omeniri. Precizarea unei poziţii „ortodoxe" pe marginea acestui subiect a devenit o necesitate odată cu demascarea viziunii eterodoxe a lui Pelagiu şi Coelestius ca urmare a memoriului cu extrase din lucrarea *Contra traducem peccati*, adresat de diaconul Paulin din Mediolan episcopului Aurelian al Cartaginei. Chemat în faţa unui sinod reunit la Cartagina în 411 (probabil cel coordonat de Flavius Marcellinus pentru combaterea donatismului)[21], Coelestius se apară arătând că nu există o poziţie oficială şi unanimă a Bisericii asupra transmiterii păcatului strămoşesc şi, în consecinţă, el nu poate fi condamnat[22]. Excomunicarea lui nu a împiedicat răspândirea pelagianismului – încurajat de poziţia echivocă a răsăritenilor[23], ceea ce a provocat reacţia promptă a Fericitului Ieronim şi a preotului Paulus Orosius din Gallaecia, care s-au adresat Fericitului Augustin pentru a pregăti un răspuns teologic la rătăcirile promovate Pelagius. Replica a fost expusă în tratatele *De natura* şi *De natura et gratia*[24], precum şi lucrarea *Contra Iulianum (opus imperfectum)*[25]. Mânat de dorinţa de a apăra învăţătura Bisericii despre lucrarea harului în mântuirea personală, episcopul de Hippo Regius a combătut „emanciparea" antropologică şi soteriologică a lui Pelagius,

---

[19] *Ibidem*, p. 364.

[20] Nicolae Chifăr, *Istoria creştinismului*, vol. I, Ed. Universtităţii „Lucian Blaga", Sibiu, 2007, p. 260-261.

[21] A se vedea și Dragoș Boicu, *Împăratul teodosian – patronul universalismului roman şi al ecumenicităţii Bisericii*, Ed. Doxologia, Iași, 2018, p. 353-360.

[22] Philip Schaff, „The Pelagian Controversy – A historical essay", în *Bibliotheca Sacra and Theological Review*, nr. 18, 1848, p. 212-213.

[23] Giulio Malavasi, „The involvement of Theodore of Mopsuestia in the Pelagian controversy: a study of Theodore's treatise Against those who say that men sin by nature an not by will", în *Augustiniana*, nr. 64 (1-4), p. 227-260.

[24] Joseph Pohle, „Pelagius and Pelagianism", în *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 11, New York, Robert Appleton Company, 1911, http://www.newadvent.org/cathen/11604a.htm (23 iulie 2021).

[25] Jesse Couenhoven, art. cit., p. 359.

până ce a căzut în extrema opusă şi a ajuns să postuleze suveranitatea absolută a lui Dumnezeu asupra voinţei umane şi, în cele din urmă, predestinaţia[26].

Text

Fără să îşi propună să dezbată în mod special problema păcatului strămoşesc, Petru Chrysologul este mai degrabă nevoit să o menţioneze în omiliile CXI şi CXII, în contextul explicării capitolului 5 al *Epistolei către Romani*.

Astfel, în cea dintâi cuvântare (CXI) Sfântul Petru subliniază că lectura acestui pasaj nu trebuie să fie un prilej de speculaţii sofisticate, ci de întristare şi de asumare lăuntrică a unei realităţi de care sunt afectaţi toţi oamenii deopotrivă (§1). Relaţia dintre Adam şi descendenţii săi este acceptată ca un dat incontestabil, iar scopul iniţial al acestei legături era acela de a împărtăşi urmaşilor lui Adam toate darurile, bunătăţile şi binecuvântările dumnezeieşti. Dar din nefericire, în virtutea aceleiaşi relaţii, Adam devine „intrarea", un punct de acces al tuturor răutăţilor în toţi descendenţii săi, iar consecinţele sunt suportate de întreaga lume (§2). Pătruns în lume prin intermediul primului om, păcatul se năpusteşte asupra întregii omeniri şi îi prinde pe urmaşii lui Adam, devorându-i prin moarte şi înghiţindu-i în adâncul pământului (§3). Faptul că suntem moştenitori ai datoriei lui Adam şi ai suferinţelor le poate părea unora o nedreptate. Sfântul Petru reproduce aici câteva dintre reproşurile pelagienilor care refuză să accepte vreo vinovăţie ereditară sau consecinţă a greşelii altuia, fie şi a strămoşului Adam (§4). Deşi păcatul nu devine parte constitutivă a naturii omeneşti, pedeapsa pentru păcat are consecinţe concrete asupra naturii, pe care o înrobeşte prin moarte (§5). Singur Hristos este Cel care ne poate izbăvi de acest păcat şi de efectele lui, iar dacă acceptăm prin credinţă că Hristos este Răscumpărătorul şi Mântuitorul nostru trebuie să recunoaştem şi că am moştenit osânda lui Adam (§6). Explicând relaţia dintre păcat şi Legea lui Moise, episcopul subliniază că menirea Legii era să scoată în evidenţă călcarea de lege (§7), iar moartea i-a înghiţit pe cei căzuţi prin propriile greşeli, dar şi pe cei care nu aveau altă vină decât pe cea a protopărintelui (§8). În încheiere îi îndeamnă pe toţi să accepte faptul că aşa cum îi datorăm lui Adam moartea noastră, tot aşa îi datorăm şi lui Hristos viaţa (§9).

În următoarea omilie (CXII) Sfântul Petru continuă tâlcuirea la textul paulin şi accentuează că îi este cu anevoie să explice „taina de nedescris", motiv pentru care, renunţând la artificiile retorice, îşi propune doar să redea cu simplitatea cuvintele Scripturii (§1). Nu-l putem considera pe Dumnezeu autorul morţii sau că ar fi sădit-o în natura omului, ci trebuie să înţelegem că moartea este dobândită de urmaşi de la unul şi cel dintâi om (§2). Explorând paralelismul Adam-Hristos, episcopul evidenţiază că

[26] Eugène Portalié, „Teaching of St. Augustine of Hippo", în *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 2. New York: Robert Appleton Company, 1907, http://www.newadvent.org/cathen/02091a.htm (7 august 2021).

primul om, dar şi Adam cel nou reprezintă două principii sau începuturi: unul al morţii, Celălalt al vieţii, unul al pedepsei, Celălalt al iertării (§3-4). Legea nu a făcut decât să scoată şi mai mult la iveală slăbiciunea omului, împovărându-l pe cel care o încalcă, dar scopul este acela de a vădi boala tainică strecurată în firea omenească. Totuşi, prescripţiile Legii nu reuşesc să şi vindece rana descoperită. În schimb Hristos, Doctorul suprem, aduce tămăduirea (§5), revărsând din plin harul Său peste suferinţe (§6).

În aceste două predici putem sesiza mai multe elemente ce ne pot ajuta să reconstruim modul în care Sfântul Petru Chrysologul se raportează la problema păcatului strămoşesc. Cum am mai observat şi în alte rânduri[27], ierarhul nu stăruie cu foarte mare plăcere asupra aspectelor dogmatice, trecându-le în revistă, dar fără să le dezbată în detaliu. Şi în acest caz se ocupă doar tangenţial de păcatul strămoşesc, provocat mai degrabă de obiecţiile ridicate de către pelagieni care împânziseră capitala apuseană a Imperiului Roman: „deteşti că eşti găsit vinovat prin acela prin care te lauzi că ai ieşit la lumină. Dar zici: dacă datorez stirpei faptul că m-am născut, oare (datorez) şi vinei faptul că natura m-ar face vinovat înainte de propria vinovăţie?" (Omilia CXI.4).

Înainte de a puncta câteva dintre ideile Sfântului Petru, trebuie precizat că exegeza sa este în parte influenţată de folosirea textului Vulgatei. În consecinţă, episcopul Ravennei va interpreta a doua parte din *Rm* 5:12 în logica impusă de relativul „in quo", unde, aşa cum am menţionat, pronumele în ablativ poate fi în relaţie cu Adam/omul (masculin) sau cu păcatul (neutru). Ambiguitatea textului este reflectată de ezitarea ierarhului în determinarea cu precizie a lui „in quo", motiv pentru care şi formulează următorul enunţ: „Sive in homine, sive in peccato; per illum et in illo omnes peccaverunt". (Fie în om, fie în păcat, prin acela şi în acela toţi au păcătuit, Omilia CXI.5).

Cu toate acestea, de cele mai multe ori, Sfântul Petru pune acest „in quo" în relaţie cu Adam: toţi au păcătuit în Adam. Cu sens similar mai găsim în text variantele *per quem/per Adam*. Faptul că Adam este pricina căderii tuturor oamenilor nu este o simplă convenţie teologică, ci o veritabilă convingere exprimată insistent în repetate rânduri şi sub diverse forme:

Omilia	Textul latin	Traducerea
CXI.1	per unum hominem mundum totum suscepisse sententiam	lumea întreagă şi-a primit osânda printr-un singur om.
CX	unius lapsus extitit ruina	din căderea unuia s-a ivit ruina

[27] Dragoş Boicu, „Trei omilii (LX-LXII) ale Sfântului Petru Chrysologul despre Crezul Apostolic", în *Revista Teologică*, nr. 4/2020, p. 218-219; idem, „A opta omilie despre Simbolul de Credinţă (62a) a Sfântului Petru Chrysologul (CPL 229a)", în *Mitropolia Ardealului*, S.N. I (36), nr. 1/2021, p. 82.

I.1	cunctorum	tuturor.
CX I.2	ipse qui erat causa bonorum omnium, omnium ianua factus est hic malorum	Cel ce era însuşi pricina tuturor bunurilor, acesta s-a făcut intrare a tuturor relelor.

Dar *protoplasti facinus* sau nelegiuirea întâiului-zidit este indisolubil legată de vinovăţia pe care Adam o dobândeşte, respectiv de transmiterea ereditară a vinei, formulată explicit atât în predicile care tâlcuiesc a doua parte a capitolului 5 din *Epistola către Romani*, dar şi în alte cuvântări:

Omilia	Textul latin	Traducerea
CX I.1	unius culpa omnium defluxit ad poenam	vina unuia s-a revărsat spre pedeapsa tuturor.
CX I.1	Parentis vitium universo generi exitium ferale praeparavit	greşeala părintelui a pregătit nimicirea funestă pentru fiecare urmaş
CX I.2	Miraris eum posteris obfuisse, qui facinore suo damnaverit mundum.	Te miri că îi vatămă pe urmaşi, cel care a osândit lumea prin nelegiuirea sa.
CX I.3	fonte lacrymarum talis nobis plane deflendus est parens, qui nos tantarum miseriarum reliquit haeredes, qui non solum collata bona perdidit, sed omnes posteros suos tam feris creditoribus obnoxios sic reliquit? O dura haereditas ac crudelis! O miseri, quibus nec adipisci libuit, nec renuntiare licuit nos haeredes!	trebuie plâns abundent un astfel de părinte de către noi, pe care ne-a lăsat moştenitori ai atâtor suferinţe, care nu doar a pierdut bunurile încredinţate, ci i-a lăsat astfel pe toţi urmaşii săi datori creditorilor atât de cruzi! O grea moştenire şi crudă! O sărmani de noi moştenitori, cărora nu le-a plăcut nici să dobândească (moştenirea), nici nu ne-a fost permis să renunţăm la ea.
CX I.6	Sed tu quod per Christum iustificaris, amplecteris; et quod per Adam damnatus es, tu refutas; et alterius tibi poenam obfuisse conquereris, qui tibi conspicis alterius subvenisse iustitiam.	Dar tu care accepţi faptul eşti îndreptat prin Hristos, refuzi (să crezi) că eşti osândit prin Adam, şi te vaiţi că pedeapsa unuia te vatămă pe tine, care observi că dreptatea Celuilalt te-a salvat.
CX II.4	scirent se eius culpae fuisse participes, cuius poenae socios se	să ştie că ei sunt părtaşii vinei lui, a cărui pedeapsă ei simt că o

	esse persentiunt	împărtășesc.
CX XIII.6	Nam et chirographum paterni debiti, quod morti singulos adiiciebat, stylo culpae et reatus ipsius atramento tenebatur adscriptum, et ad subolis noxam multa temporum currebat usura.	Căci şi zapisul datoriei părinteşti, care a adăugat morţii pe fiecare, a fost păstrat înscris cu condeiul culpei şi cu cerneala vinovăţiei şi a acumulat multă dobândă de-a lungul timpului spre paguba odraslei.
CL VI.3	Adam primus homo, pater generis, origo generationis, naturae bonum, libertatem generis et germinis vitam sic perdidit, dum deliquit, ut malum naturae, servitutem generis, germinis mortem successio lamentanda portaret.	Adam primul om, părintele neamului (omenesc), originea descendenţilor, a pierdut astfel binele naturii, libertatea neamului şi viaţa odraslelor, când a greşit, ca urmaşii să îndure plângând răutatea naturii, înrobirea neamului, moartea odraslelor.

Datoria transmisă de Adam descendenţilor pare să aibă un caracter contractual, aspect evidenţiat de termenul *chirographum*, un cuvânt împrumutat din greacă (χειρόγραφον), folosit de Sfântul Apostol Pavel (*Col* 2:14) şi consacrat în literatura patristică răsăriteană unei evidenţe divine care consemnează fărădelegile/încălcările legii. În acelaşi timp poate fi socotit ca un act de mărturisire a propriei vinovăţii (zapisul păcatelor)[28].

Am fi tentaţi să vedem aici influenţa sistemului juridic roman, dar nu este cazul. Din contră, în Dreptul roman se aplica prescripţia extinctivă ceea ce însemna că o datorie era la un moment dat ştearsă de către creditor. De asemenea, era în vigoare un alt principiu al vechiul drept roman, al intransmisibilităţii datoriilor şi creanţelor, care s-a menţinut şi în faza clasică a Dreptului roman. „Aşa de pildă, datoriile născute din delicte nu trec asupra moştenitorilor, întrucât dreptul de răzbunare al victimei, care stă la originea creanţei sale, este intim legat de persoana delincventului”[29].

Pe de altă parte, vechile civilizaţii orientale cunoşteau această transmisibilitate a datoriilor, care se solda uneori cu înrobirea descendenţilor cum găsim menţionat în *4Rg* 4:1-7 sau *Ne* 5:5, iar Scriptura Vechiului Testament dă mărturie despre moştenirea consecinţelor păcatelor de către generaţiile următoare (*Iş* 20:5, *Ps* 36:28, *Plg* 5:7).

---

[28] G.M. Lukken, *Original Sin in the Roman Liturgy: Research Into the Theology of Original Sin in the Roman Sacramentaria and the Early Baptismal Liturgy*, Brill, Leiden, 1973, p. 171

[29] Emil Molcuţ, *Drept Roman*, Editura Press Mihaela SRL, București, 2000, p. 202. A se vedea şi Adrian Constantin Manea, „Stingerea obligațiilor în dreptul roman”, în *Acta Universitatis George Bacovia. Juridica*, nr. 2/2012, p. 127-137.

Episcopul Ravennei nu insistă asupra modului în care această responsabilitate trece efectiv de la primul om la urmaşii săi, acceptând fără rezerve viziunea Sfântului Apostol Pavel, exprimată în *Epistola către Romani*. Totuşi pare să justifice această ereditate a vinovăţiei prin intermediul următoarelor două imagini:

Omilia	Textul latin	Traducerea
CXI.6	Numquid non in semine tota arbor? Vitium ergo seminis vitium est totius arboris.	Oare nu în sămânţă (se află) întreg copacul? Deci cusurul seminţei este cusurul întregului copac.
CXII.4	Sicut fonti fluvius, sicut fructus semini, ita origini derservit aut addicta aut elicta posteritas.	Precum fluviul de izvor, precum fructul de sămânţă, aşa şi posteritatea depinde de origine.

Defectul este moştenit de urmaşii lui Adam în baza unei afectări reale a naturii umane, perpetuată sau transmisă „genetic" în natura fiecărei persoane, odată cu consecinţele acestei vinovăţii ancestrale, dintre care cele mai evidente sunt înclinarea spre rău şi osânda veşnică, la care se adaugă moartea:

Omilia	Textul latin	Traducerea
XCIX.5	mulier ea, quae corruperat fermento mortis in Adam totam massam generis humani	acea femeie, care corupsese mulţimea toată a neamului omenesc în Adam prin dospeala morţii
CXI.8	Non tantum magno, sed devorabat et parvulos; et non tantum noxios, sed et vastabat innoxios. Innoxios dico a culpa propria non parentis. Et hinc gravius erat lamentanda conditio, quia eius parentis solvebat poenam, cuius vix vitam degustarat infantulus; et luebat peccatum mundi, qui mundum cogitum non habebat.	(Moartea) nu i-a înghiţit doar pe cei mari, ci şi pe cei mici şi nu doar pe cei vinovaţi, ci şi pe cei nevinovaţi i-a nimicit. Zic pe cei nevinovaţi de propria vină, nu de cea a părintelui. Şi atunci starea vrednică de plâns era şi mai gravă deoarece copilaşul care de-abia gustase viaţa plătea pedeapsa părintelui său şi cel care (încă) nu a cunoscut lumea plătea păcatul lumii.
CXI.9	Adquiescamus [...] quod per unum et unius delicto mors regnaverit.	Să acceptăm, că moartea a împărăţit printr-un singur (om) şi din cauza greşelii unui singur (om).
CXI	Mortem ab uno et primo	moartea este dobândită de

I.2	homine esse posterits adquisitam	urmaşi de la unul şi întâiul om.
CXL III.11	Per peccatum primi hominis natura letale vulnus accepit, et coepit esse origo mortis, quae erat initium vitae.	Prin păcatul primului om natura a primit o rană letală şi ceea ce era obârşia vieţii a început să fie sursa morţii.
V.6	Dedit stolam primam. Illam quam Adam perdidit, immortalitatis gloriam sempiternam.	(Dumnezeu) i-a dat haina cea dintâi. Aceea pe care Adam a pierdut-o, slava eternă a nemuririi.

Având în vedere gravitatea consecinţelor ne-am aştepta ca Sfântul Petru Chrysologul să insiste mai mult asupra modului în care s-a petrecut căderea protopărinţilor şi în ce a constat efectiv păcatul strămoşesc. Un răspuns poate fi reconstruit din următoarele două pasaje, dar fără să aducă vreo noutate la informaţiile găsite în Geneză, capitolul 3:

Omilia	Textul latin	Traducerea
LXXIX.4	Sic Adam novus cito cecidit, dum cito credidit; et dum facile dat aures ad mulieris auditum, se suosque posteros pessimo addixit inimico.	Astfel neexperimentatul Adam a căzut degrabă, când a crezut(-o) degrabă, şi pe când cu uşurinţă a ascultat de femeie, s-a robit pe sine şi pe urmaşii săi celui mai rău vrăjmaş
XCIX.3	Adam primus homo, mulier prima Eva, ad arborem sciendi boni et mali peccaverunt.	Primul bărbat, Adam, şi prima femeie, Eva, au păcătuit la pomul cunoştinţei binelui şi răului.

În schimb autorul oferă un indiciu asupra modului în care a acţionat păcatul îndată după săvârşirea lui, descriindu-i efectele într-o terminologie medicală.

CXII.5	Morbus igitur latebat occultus, per quem omnium secreta medullarum et venarum meatus in ipsorum vitalium tendebat exitium, et quamfam syncrisim in omnibus generabat internis.	Prin urmare se ascundea boala tainică prin care cele ascunse ale tuturor mădularelor şi curgerea de-a lungul venelor se îndrepta spre distrugerea (funcţiilor) vitale înseşi şi producea o oarecare molipsire în toate cele lăuntrice.

Această formulare reprezintă punctul de plecare pentru descrierea lucrării terapeutice operate de Legea mozaică, care a avut rolul de a evidenţia suferinţa şi de a pregăti conştiinţa pacientului pentru o intervenţie radicală, realizată de Christus-medicus, un alt *topos* destul de comun patristicii greceşti, dar care în Apus fusese folosit doar sporadic[30], în special de către Fericitul Augustin[31]. Totuşi, Petru Chrysologul face apel la această alegorie şi în alte omiliile de-ale sale (L, XCIV, CXXXI).

Impactul de netăgăduit pe care îl are păcatul asupra naturii umane, dar şi obiecţiile ridicate de manihei şi pelagieni îl forţează pe episcopul Ravennei să încerce să explice ce este totuşi acest păcat:

Omilia	Textul latin	Traducerea
CX I.2	Peccatum natura et substantia est? Nec natura est, nec substantia, sed accidens: et adversa est haec potestas quae videtur in opere, sentitur in poena, impugnat animam, vulnerat mentem, ipsam violat confunditque naturam.	Este păcatul natură şi substanţă? Nu e nici natură, nici substanţă, ci un accident. Şi este potrivnică această putere care e văzută în lucrare, simţită în pedeapsă, care împunge sufletul, răneşte mintea, dezonorează şi desfigurează natura însăşi.
CX I.5	Non ergo peccatum versum est in naturam, sed dum peccatum mortem ingerit, poenam sibi debitam exigit per naturam.	Deci nu păcatul este prefăcut în natură, ci întrucât păcatul a vârât moartea, impune pedeapsa datorată pentru sine prin intermediul naturii.

Petru Chrysologul foloseşte termenul „accidens" pentru a evidenţia că faptul răul nu este o parte inerentă a substanţei sau a naturii, iar răutatea şi păcatul nu sunt create de Dumnezeu, nici nu au o substanţă în sine. Recunoaştem aici elemente pe care le întâlnim şi la Fericitul Augustin, potrivit căruia „malum nihil aliud nisi privatio boni" (răul nu este nimic altceva decât absenţa binelui) – idee completată de următoarea exemplificare „rana sau boala nu sunt o substanţă, ci un defect al substanţei cărnii – carnea însăşi fiind substanţă, desigur ceva bun căruia i se întâmplă (accidunt) aceste rele, adică privarea de binele care este numit sănătate"[32].

[30] G.M. Lukken, *op. cit.*, p. 371.

[31] Rudolph Arbesmann, „The Concept of 'Christus Medicus' in St. Augustine", în *Traditio*, Vol. 10 (1954), p. 1-28.

[32] Augustin, *Enchiridion de Fide, Spe et Charitate*, XI, *PL* 40:236: „non enim ulla substantia, sed carnalis substantiae vitium est vulnus aut morbus, cum caro sit ipsa substantia, profecto aliquod bonum cui accidunt ista mala, id est privationes eius boni quod dicitur sanitas".

Acesta este şi punctul de vedere al Părinţilor răsăriteni, sintetizat poate în modul cel mai rafinat de către Sfântul Grigorie de Nyssa (*Marele cuvânt catehetic*, V-VII), care îl identifică cu non-existenţa (μὴ ὄν) întrucât, fiind cu totul lipsit de bine, nu are existenţă proprie, nici realitate[33]. Însă, în polemica sa cu maniheii, a căror învăţătură o cunoştea destul de intim, dar şi cu pelagienii, care îşi intersectează doctrina cu cea dualistă, Fericitul Augustin duce mai departe problema răului ca non-existenţă (minus esse)[34] sau absenţă a binelui (privatio boni)[35] şi insistă asupra caracterului întâmplător sau accidental al răului, neintenţionat şi, desigur, necreat de Dumnezeu[36]. De aceea răul în sine este privit ca absenţă (*privatio*), slăbire (*defectio*), lipsă (*amissio*), dezordine (*inordinatio*), pervertire (*perversio*), corupere (*corruptio*), or neconcordanţă (*inconvenientia*)[37].

Putem bănui că şi Petru Chrysologul urmează aceeaşi linie argumentativă, iar afirmaţiile sale despre „consistenţa" păcatului îi vizează pe maniheii care socoteau că răul este creat de Dumnezeu, iar păcatul este imputabil naturii[38] zidite de El. De aceea cred că ar fi eronat să credem că ierarhul a folosit aici termenul „accidens" în sens aristotelic ori neostoic cum propune Dariusz Kasprzak[39], tocmai pentru că ar trimite la un atribut sau calitate intrinsecă a substanţei/naturii omului ceea ce confirma doctrina maniheilor. Urmând linia argumentaţiei Sfântului Petru este mult mai logic să-i atribuim termenului „accidens" sensul de „întâmplare" sau „accident". Cu această semnificaţie, „accidens" mai poate fi întâlnit şi în alte predici ale episcopului din Ravenna, fiind folosit ca punct de sprijin pentru teodiceea cu care îi întâmpină pe aceşti eretici, cum se poate constata şi următoarele ocurenţe:

---

[33] Sfântul Grigorie de Nyssa, *Oratio catechetica magna*, VII, *PG* 45:32.

[34] Augustin, *De Doctrina Christiana Libri Quatuor*, I.32.35, *PL* 34:32; *De Libero Arbitrio*, II.20.54, *PL* 32:1269-1270; *Contra Iulianum Haeresis Pelagianae Defensorem*, I.9.42, *PL* 44:670.

[35] Augustin, *Contra Adversarium Legis Et Prophetarum*, I.5.7, *PL* 42:607. A se vedea şi Philip Kheng Hong Djung, „Augustine's Account of Evil as Privation of Good", în *Jurnal Teologi Reformed Indonesia*, 4/1 (Januari 2014), p. 43-55.

[36] Augustin, *Contra duas epistolas Pelagianorum*, *PL* 44:565, 572, 608; *Contra Iulianum*, *PL* 44:832-834,843; *Opus imperfectum contra secundam responsionem Iuliani*, *PL* 45:1330, 1481.

[37] Alexandra Pârvan, „Augustine's Concept of Evil and Its Practical Relevance for Psychotherapy", în Christopher Cook (ed.), *Spirituality, Theology and Mental Health: Multidisciplinary Perspectives*, SCM Press, London, 2013, p. 62.

[38] William B. Palardy, „Introduction", în in Archbishop of Ravenna Peter, *Selected Sermons*, Volume 2, translated by William B. Palardy, The Catholic University of America Press, Washington D.C., p. 18.

[39] Dariusz Kasprzak, *The Pastors of the 5th Century. A Comparative Study of the Pastoral Works of St. Peter Chrysologus and Salvian of Marseilles,* The Pontifical University of John Paul II¸ Kraków, 2017, p. 206.

Omilia	Textul latin	Traducerea
XI.2	Malum sentiant accidens, non creatum, et creatorem boni Deum, diabolum inventorem mali.	Răul să fie socotit un accident, nu ceva creat, şi [să-L considerăm] pe Dumnezeu Creatorul binelui, iar pe diavol autorul răului.
XCVI.6	Praecedunt Creatoris bona, mala diaboli postsequuntur; ut malum quod est ex diabolo, sit accidens, non natura.	Cele bune ale Creatorului au fost mai înainte, iar cele rele ale diavolului urmează (după aceea) ca răul care este de la diavolul să fie un accident, nu natura (în sine)
CXIII.4	Vivit autem peccato, qui eius, sicut in consequentibus dicit, concupiscentiis famulatur; et stimulis miserandus inservit, qui obsecundat vitiis, qui criminibus infelici et continua captivitate succumbit, qui quod delicti est esse autumat hoc naturae, et morbo qui est accidens utitur velut opere et beneficio Conditoris.	Dar trăieşte pentru păcat cel care – precum spune (apostolul) în cele ce urmează – slujeşte poftelor şi serveşte în chip nefericit imboldurilor, care se supune viciilor, care se predă fărădelegilor în captivitatea sa nefericită şi constantă care [consideră] că ceea ce e păcat este o însuşire a naturii şi foloseşte boala care este un accident drept o lucrare şi binefacere a Ziditorului.

Subtext

După cum am precizat deja, omiliile CXI şi CXII sunt dedicate celei de-a doua părţi ale capitolului 5 din *Epistola către Romani* a Sfântului Apostol Pavel şi alături de cuvântările CVIII, CIX, CX, CXIII, CXIV, CXV, CXVI şi CXX tratează pasaje ale acestei epistole.

Insist asupra acestui aspect pentru că reflectă preocuparea Sfântului Petru Chrysologul pentru o exegeză sistematică a epistolelor pauline, dar în acelaşi timp evidenţiază faptul că autorul tâlcuia adesea pericopele lecturate din epistolele Sfinţilor Apostolilor. De asemenea, modul în care sunt fragmentate pasajele pauline oferă o importantă mărturie despre conţinutul lecţionarului, dar şi despre practica omiletică din Ravenna secolului al V-lea, aspect asupra căruia ar trebui zăbovit.

Spre deosebire de alte serii de omilii în care Sfântul Petru insistă asupra aceluiaş text scripturistic, aici se poate deduce mai degrabă existenţa unei serii de cuvântări rostite în zile consecutive pe marginea pasajelor citite la Sfânta Liturghie.

Peter Sanlon consideră că timpul scurt alocat predicii era o trăsătură specifică comunităţii pe care o păstorea Petru Chrysologul[40], o regulă pe care se străduieşte să o respecte curmându-şi abrupt cuvântul cu făgăduinţa: „*Profunda post scrutabimur, quia communioni et moribus plus debemus*" (Omilia II.6). Am deduce din aceste „mores" că se referă la practicile liturgice şi tradiţiile locale specifice Ravennei sau bisericii în care slujea episcopul Petru.

Dar durata relativ scurtă de circa 15-20 de minute[41] a acestor tâlcuiri la Apostol ar putea indica şi faptul că ele reprezentau câte un subansamblu al unui triptic omiletic pe care episcopul Ravennei îl rostea vreme de un ceas, după cum tot el afirmă: „scuzaţi-mă, fraţilor, dacă într-o perioadă scurtă de timp sau chiar într-o oră nu pot limpezi cele neclare" (Omilia CXII.1). În exordiul altei predici la *Epistola către Romani*, Petru Chrysologul prezintă şi mai limpede această structură:

> „După ce am mângâiat sufletele şi inimile voastre lovind lăuta lui David cu plectrul şi cadenţa înţelegerii duhovniceşti, şi [după ce] am pus înainte înfricoşătoarele fundamente ale răsunătoarei Evanghelii spre a trezi simţirile voastre, am considerat că trebuie să ne întoarcem degrabă la apostolica învăţătură, ca ordinea celor trei părţi ale cuvântării să păstreze şi să pună înainte îndrumarea aducătoare de mântuire a învăţăturii Bisericii. Căci şi cântarea eliberează sufletele de truda continuă, şi autoritatea evanghelică întăreşte şi îndeamnă minţile la efort, iar vigoarea apostolică nu permite ca simţirile noastre să se îndepărteze de pe calea cea dreaptă şi să rătăcească" (Omilia CXV.1).

De aici rezultă că *tripartitus ordo sermonis* este alcătuită din tâlcuirea Psalmilor (Daviticam citharam), a pericopei evanghelice (intonans evangelium), dar şi o interpretare a apostolului (Apostolicum magisterium)[42]. Rămâne încă de stabilit dacă piesele acestui triptic omiletic aveau o ordine fixă sau puteau fi reordonate în funcţie de priorităţile pastorale ale momentului. Spre această idee ne conduce afirmaţia din încheierea altei omilii la Romani:

> „Aş vrea, fraţilor, să adresez câte o cuvântare la fiecare cuvânt al apostolului, dar întrucât prelegerea îndelungată provoacă plictiseala celui ce ascultă şi (pentru că) nu putem să mai tăcem cu privire la virtuţile evanghelice, dragostea (voastră) să găsească acceptabil faptul că închei lectura de faţă cu o cuvântare succintă" (Omilia CXX.9).

---

[40] Peter Sanlon, *Augustine's Theology of Preaching*, Fortress Press, Minneapolis, 2014, p. 12.

[41] Dragoş Boicu, „Trei omilii (LX-LXII)", p. 210. A se vedea şi Pr. Radu N. Vasile, „Studiu introductiv", în *Sf. Petru Hrisologul, Omilii tematice*, trad. de Pr. Radu N. Vasile, Anastasia, Bucureşti, 1999, p. 18-19.

[42] Peter Sanlon, *op. cit.*, p. 12.

Din acest pasaj deducem că tâlcuirea la Apostol a fost adresată înainte de explicarea pericopei evanghelice. Exordiul unei omilii (VI.1) la Psalmul 99 face tranziţia de la o predică la Fiul risipitor (cel mai probabil Omilia III sau V). Deci structura tripticului era destul de fluidă şi nu putem exclude nicio eventuală intercalare a lecturilor scripturistice între respectivele cuvântări.

***

Chiar dacă par să fie desuete, predicile Sfântului Petru Chrysologul – „atât de scurte ca extensiune şi atât de nepretenţioase şi simple ca factură internă”[43] – ascund în continuare multe detalii care reflectă momente importate ale evoluţiei doctrinei creştine. Grupajul tâlcuirilor la *Epistola către Romani* surprinde o serie de astfel de indicii, concentrate mai ales în omiliile CXI şi CXII pe care le redăm în limba română în cele ce urmează[44].

II

Omilia CXI – A patra la apostol[45]

1. Fraţilor, lectura apostolului de astăzi când spune că lumea întreagă şi-a primit condamnarea printr-un singur om ne îndeamnă pe noi nu să dezbatem, ci să plângem cu înnoită şi lăuntrică durere. Dacă profeţii vestiţi au deplâns îndelung primejdia unui singur popor şi a unei cetăţi şi a unui singur om, care minte nu ar fi fost înnegurată prin toate întunecările, pe care simţuri nu le-ar fi tulburat deplina slăbire, pe care ochi nu i-ar fi preschimbat în izvoare şi râuri de lacrimi, când din căderea unuia s-a ivit ruina tuturor, şi vina unuia s-a revărsat spre pedeapsa tuturor, iar greşeala părintelui a pregătit nimicirea funestă pentru fiecare urmaş? – cum zice apostolul:

2. *De aceea, precum printr-un om a intrat păcatul în această lume* (Rm 5, 12). Vai mie! Cel ce însuşi era pricina tuturor bunurilor, acesta s-a făcut intrare a tuturor relelor. *Păcatul a intrat în această lume. În această lume.* Te miri că îi vatămă pe urmaşi, cel care a osândit lumea prin nelegiuirea sa. Dar zici: cum a intrat (păcatul în lume)? Prin cine a intrat? În ce fel? Prin vină. Prin cine? Prin om. Şi ce? Este păcatul natură şi substanţă? Nu e nici natură, nici substanţă, ci un accident. Şi este potrivnică această

[43] † Nicolae Corneanu, „Un mare predicator de limbă latină: Petru Hrisologul”, în idem, *Studii patristice. Aspecte din vechea literatură creştină*, Ed. Mitropoliei Banatului, Timişoara, 1984, p. 173.

[44] Traducere realizată după Petrus Chrysologus, *Sermonum collectio a Felice episcopo parata, sermonibus extravagantibus adiectis*, edit. Alejandro Olivar, *CCSL* 24A, text revăzut şi diortosit în *Opere di San Pietro Crisologo. Sermoni* / vol. 2 [63-124], edit. Gabriele Banterle, Biblioteca Ambrosiana/Citta Nuova Editrice, Milano / Roma, 1997, p. 338-349.

[45] *De apostolus quartus*. În *PL* 52:505-507 apare cu titlul: *Sermo CXI. De peccato originali. In verba eiusdem: Propterea sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit.*

putere care e văzută în lucrare, simţită în pedeapsă, care împunge sufletul, răneşte mintea, dezonorează şi desfigurează natura însăşi. Şi pentru ce să mai spunem multe, fraţilor? Acesta este un păcat al naturii care e fum pentru ochi, febră pentru corp, sărătură amară pentru izvoarele cele mai dulci. În tot cazul ochiul este curat şi limpede prin natură, dar prin vătămarea fumului este întunecat şi tulburat. Şi corpul este puternic datorită părţilor, membrelor şi simţurilor sale – pentru că a fost (astfel) alcătuit de Dumnezeu –, dar se dovedeşte cu totul neajutorat şi cu totul slăbănogit când începe febra cu putere şi tulburarea îl stăpâneşte. Atunci (simte) amărăciunea gurii, atunci înceţoşarea ochilor, atunci urmele împleticite ale picioarelor, atunci atenţia (devine) vătămătoare, atunci cei dragi povară, atunci înseşi onorurile par inutile. Şi pe cât sunt de plăcute izvoarele prin dulceaţa şi natura lor, pe atât de neplăcute devin când sunt întinate de ceva din apropierea lor. Dar să ne întoarcem la (ideea) iniţială.

3. *Precum printr-un om a intrat păcatul în această lume şi prin păcat moartea* (Rm 5, 12). Iată, fraţilor, intrare din intrare: printr-un om (a intrat) păcatul şi prin păcat părem suntem văzuţi că intrăm în moarte. Păcatul! O fiară crudă şi care nu se întinde doar cu un cap să se pornească cu furie asupra neamului omenesc, (bestie) pe care o vedem devorând cu întreită gură toate vlăstarele atât de scumpe ale neamului omenesc. Cu întreită gură, fraţilor, păcatul prinde, moartea devorează, infernul înghite. Şi, precum am spus, prin care izvor de lacrimi trebuie plâns abundent un astfel de părinte de către noi, pe care ne-a lăsat moştenitori ai atâtor suferinţe, care nu doar a pierdut bunurile încredinţate, ci i-a lăsat astfel pe toţi urmaşii săi datori creditorilor atât de cruzi! O grea moştenire şi crudă! O sărmani de noi moştenitori, cărora nu le-a plăcut nici să dobândească (moştenirea), nici nu ne-a fost permis să renunţăm la ea. Ascultă ce urmează:

4. *Şi aşa moartea a trecut la toţi oamenii*. Dar ca nu cumva să fie considerat o nedreptate faptul că printr-un om [moartea a trecut] la toţi, deoarece toţi [au greşit] prin unul: deteşti că eşti găsit vinovat prin acela prin care te lauzi că ai ieşit la lumină. Dar zici: dacă datorez stirpei faptul că m-am născut, oare [datorez] şi vinei faptul că natura m-ar face vinovat înainte de propria vinovăţie. Dar acestei întrebări a ta răspunde cuvântul următor al apostolului, zicând: *în care toţi au păcătuit* (*Rm* 5, 12). Dacă în acela toţi au păcătuit, pe drept prin acela toţi au primit pedeapsa.

5. *Precum printr-un om a intrat păcatul în lume şi prin păcat moartea, aşa şi moartea a trecut la toţi oamenii, în care toţi au păcătuit în el* (*Rm* 5, 12). Fie în om, fie în păcat, prin acela şi în acela toţi au păcătuit. Deci nu păcatul este prefăcut în natură, ci întrucât păcatul a vârât moartea, impune pedeapsa datorată pentru sine prin intermediul naturii. Dumnezeu a făcut astfel natura încât i-a creat pe oameni spre viaţă, (natură) care totuşi naşte fără să vrea (progenituri) spre moarte, şi se mărturiseşte pe sine robită acelui păcat, a cărui împotrivire slujeşte ca unealtă a pedepsei. Căci cine ar considera aceasta, fraţilor, că natura ar vrea să-şi nimicească pruncii săi şi ar vrea să-şi ucidă vlăstarele ei atât de dragi? Ci, câtă vreme geme şi suferă, ea suspină şi doreşte ca să-şi primească

înapoi libertatea pierdută. Dar Ioan a fost primul care a arătat clar prin cine şi-a primit (natura libertatea). Văzându-l pe Hristos, L-a vestit şi a strigat în gura mare zicând: *iată mielul lui Dumnezeu, care ridică păcatul lumii!* (*In* 1, 29) *Păcatul lumii*, fraţilor, adică (păcatul) despre care apostolul dă mărturie că a intrat printr-un om.

6. Bucuraţi-vă deci fraţilor, pentru că păcatul, care prin povara grea ne-a afundat la iad, a fost îndepărtat de Hristos, şi deja îngropat în cele mai de jos, iar harul celui de-al doilea şi dumnezeiesc Părinte ne-a rechemat de la pedeapsă la viaţă pe noi, pe care vina primului părinte ne-a dat morţii. Deci, omul nu poate să fie mântuit fără Hristos, pentru că păcatul întregii lumi a dăinuit înainte de venirea Lui. Dar tu care accepţi faptul eşti îndreptat prin Hristos, refuzi (să crezi) că eşti osândit prin Adam, şi te vaiţi că pedeapsa unuia te vatămă pe tine, care observi că dreptatea Celuilalt te-a salvat. Oare nu în sămânţă (se află) întreg copacul? Deci cusurul seminţei este cusurul întregului copac. Dacă natura ar fi putut să se salveze prin sine pe ea însăşi, Făcătorul însuşi nu şi-ar fi asumat-o niciodată pentru a o înnoi. Ai mai crede că (natura a fost) creată spre viaţă, dacă încă te îndoieşti că este înnoită prin Ziditor?

7. *Până la lege*, zice, *păcatul era în lume* (*Rm* 5, 13). Când auzi, *până la lege*, să înţelegi [că înseamnă] până la sfârşitul legii, adică până venirea Domnului nostru Iisus Hristos. *Pentru că păcatul nu se socoteşte când nu este lege* (*Rm* 5, 13). Şi când nu a fost vreodată legea, care a început cu omul însuşi? Dacă nu fusese lege, Adam nu ar fi călcat legea, precum clarifică acelaşi apostol când spune: *Ci a împărăţit moartea de la Adam până la Moise* (*Rm* 5, 14). Amândoi au primit o lege, dar Adam a încălcat-o îndată după ce o primise; Moise a adus la cunoştinţă călcătorilor de lege ceea ce a primit, cum spune apostolul: *Legea a fost dată pentru călcările de lege* (*Gal* 3, 19). Deci moartea a împărăţit prin lege, pentru că [îl nimicea] mai degrabă pe călcătorul de lege decât pe păcătos, şi i-a înghiţit pe cei căzuţi nu doar din pricina greşelii părintelui, ci pentru propria lor ticăloşie.

8. *Ci a împărăţit*, zice, *moartea de la Adam până la Moise şi peste cei ce nu păcătuiseră, după asemănarea greşelii lui Adam* (*Rm* 5, 14). Pentru că i-a înghiţit nu doar pe cei mari, ci şi pe cei mici şi nu doar pe cei vinovaţi, ci şi pe cei nevinovaţi i-a nimicit. Zic pe cei nevinovaţi de propria vină, nu de cea a părintelui. Şi atunci starea vrednică de plâns era şi mai gravă deoarece copilaşul care de-abia gustase viaţa plătea pedeapsa părintelui său şi cel care (încă) nu a cunoscut lumea plătea păcatul lumii.

9. Să acceptăm, deci fraţilor, că moartea a împărăţit printr-un singur (om) şi din cauza greşelii unui singur (om), dacă dorim toţi ca să fim dezlegaţi prin singur Hristos. Pentru că (omul) îi datorează lui Hristos, nu luişi, faptul că trăieşte, şi îi va datora lui Adam faptul că moare.

Omilia 112 A cincea (la apostol)[46]

1. Dacă cineva întinde un pahar cu apă rece călătorului însetat, revigorează într-o oarecare măsură chiar sufletul celui înfierbântat, dar încă nu-l ajută pe cel ostenit cu deplină şi datorata omenie. Aşa şi cuvântarea noastră, care pentru moment este supusă timpului şi grabei, nu este de ajuns celor ce doresc a înţelege marele secret al cunoaşterii divine. Căci dacă toată viaţa omului este prea scurtă pentru iscodi cele omeneşti, cât timp credem că ar fi de ajuns ca să putem (înţelege) înţelesul dumnezeiesc? Deci scuzaţi-mă, fraţilor, dacă într-o perioadă scurtă de timp sau chiar într-o oră nu pot limpezi cele neclare, nici deschide cele închise, nici întări cele nesigure, nici atinge abisurile, nici descoperi cu orice chip taina de nedescris a tuturor veacurilor şi nu reuşim să vorbim fie rivalilor fără grijă, fie fiilor fără teamă, celor ce cred cu îndrăzneală, celor necredincioşi cu fermitate. Totuşi, astăzi întregul cuvânt apostolic se varsă cu o lumină strălucitoare pentru simţirile ascultătorilor, şi nu lasă vreo îndoială în minţile credincioase[47], când spune *dacă prin greşeala unuia moartea a împărăţit printr-unul* (*Rm* 5, 17). Lăsând la o parte îndeletnicirea oratorică, ne sprijinim pe înseşi cuvintele apostolice cu deplină simplitate, ca, prin cuvântarea noastră, să nu se ivească nicio neclaritate celor dornici de a cunoaşte.

2. Întrucât zice: *dacă prin greşeala unuia moartea a împărăţit printr-unul* (*Rm* 5, 17) prin autoritatea evanghelică (apostolul) trudeşte să arate şi să argumenteze în ce fel moartea este dobândită de urmaşi de la unul şi întâiul om. Şi oricât de mult ar fi de ajuns acea afirmaţie, care spune *Dumnezeu nu a făcut moartea* (*Pilde* 1, 13), totuşi nu putem înţelege cum unii preferă (să creadă) că moartea atât de sălbatică, atât de crudă, atât de severă ar fi zidită de Dumnezeu. Nimeni nu consideră, fără păcat, că Dumnezeu, atât de evlavios şi atât de bun, a putut crea moartea, (dar) lumea lui toată, suspinând cu durere continuă, îl acuză cu lacrimi şi îl detestă pe Ziditor. Chiar dacă moartea aparţine oamenilor, cu ce îndrăzneală e considerată că ar fi pedeapsă pentru păcate, împreună creată cu omul nevinovat şi sădită de Dumnezeu mai înainte de viaţă? Dar să-l ascultăm pe apostol.

3. *Dacă prin greşeala unuia moartea a împărăţit printr-unul, cu mult mai mult cei ce primesc prisosinţa harului şi a darului dreptăţii vor împărăţi în viaţă prin Unul Iisus Hristos* (*Rm* 5, 17). Iată pe unul şi pe celălalt: pe Adam şi pe Hristos. Prin acela păcatul a împărăţit în moarte, prin Acesta harul a împărăţit în viaţă. Pe scurt cuvântul următor al apostolului descoperă şi proclamă aceste două începuturi, al vieţii şi al morţii, al iertării şi al pedepsei, al libertăţii dorite şi al condamnării finale: *Aşadar, precum prin greşeala*

[46] *De apostolus quintus.* În *PL* 52:507-510 apare cu titlul *Sermo CXII De morte per hominem, vita et gratia per Christum habita, deque abundantia delicti propter legem. In verba eiusdem: Si enim unius delicto mors regnavit per unum.*

[47] Catholicis mentibus – lit. minţile catolice.

unuia a venit osânda pentru toţi oamenii, aşa şi prin îndreptarea adusă de Unul a venit, pentru toţi oamenii, îndreptarea care dă viaţă (*Rm* 5, 18). Prin unul şi celălalt fie moartea împărăţeşte, fie este oferită viaţa. Ce ar putea adăuga cuvântul interpretului. Dacă vei adăuga la acestea tăcerea, orice efort al vrăjmaşilor eşuează.

4. *Precum prin greşeala unuia a venit osânda pentru toţi oamenii, aşa şi prin îndreptarea adusă de Unul a venit, pentru toţi oamenii, îndreptarea care dă viaţă* (*Rm* 5, 18). Precum fluviul de izvor, precum fructul de sământă, aşa şi posteritatea depinde de origine, fie că este înrobită, fie că este liberă, precum este confirmat mai clar de aceste cuvinte pe care le-a adăugat apostolul: *Căci precum prin neascultarea unui om s-au făcut păcătoşi cei mulţi, tot aşa prin ascultarea unuia se vor face drepţi cei mulţi* (*Rm* 5, 19). Să fie omul păcătos, ca Dumnezeu să fie drept, pentru că vina prisoseşte în judecător, dacă pedeapsa îl loveşte pe nevinovat. Şi de aceea a spus: *precum prin neascultarea unui om s-au făcut păcătoşi cei mulţi* (*Rm* 5, 19) ca să ştie că ei sunt părtaşii vinei lui, a cărui pedeapsă ei simt că o împărtăşesc. Dar, acum, iubitorii Legii să audă la ce a fost de folos Legea, după cum mărturiseşte apostolul.

5. *Legea*, zice, *a intrat şi ea ca se înmulţească greşeala* (*Rm* 5, 20). Iată că apostolul zice că legea nu micşorează greşelile, ci le sporeşte. Dar nu (Legea) prin ea însăşi [face aceasta], fraţilor, ci prin greşeala care, din pricina slăbiciunii, nu putea să poarte legea. Ochii nu se întunecă de intensitatea luminii, care a fost creată de Dumnezeu înadins pentru ochi, ci slăbiciunea ochilor nu poate suporta şi îndura toată strălucirea luminii. Aşa şi Legea, fraţilor, care prin sine era de ajuns de dreaptă şi suficient de sfântă, cât timp pretinde de la omul slab purtarea strictă, l-a scos la iveală şi l-a împovărat tot mai mult pe cel ce a greşit. Şi de ce aceasta, fraţilor? Ca prin harul şi îngăduinţa Ziditorului să se întoarcă la viaţă cel care prin trufie şi ignoranţă, pe când se făIea în zadar cu neprihănirea, a fost dus în datoria şi pedeapsa părintelui. Prin urmare, se ascundea boala tainică prin care cele ascunse ale tuturor mădularelor şi curgerea de-a lungul venelor se îndrepta spre distrugerea (funcţiilor) vitale înseşi şi producea o oarecare molipsire[48] în toate cele lăuntrice. A venit Legea şi ca să descopere rana, şi să vestească că Doctorul ceresc soseşte în sfârşit pentru (a vindeca) vechea slăbiciune. A venit Legea, care să arate prin bandajele poruncilor pe piele (rana) care s-a pornit atât de mortal în profunzime. A venit Legea, ca şi cum ar deschide prin sabia învăţăturilor rana cea învechită şi ca binevenita stoarcere să cureţe îndată purioul adunat de multă vreme. Totuşi, fraţilor, (Legea) nu a reuşit prin sine nici să închidă rana, nici să redea însăşi sănătatea deplină celui suferind. Atunci bolnavul a văzut şi cunoscând în cele din urmă starea sa demnă de milă, a început să se îndrepte grabnic către Doctor, ca [rana] scoasă la iveală prin Lege şi mărită de multă vreme să fie vindecată prin harul şi priceperea unui astfel de Doctor. Am spus rană mărită, fraţilor, pentru că după incizie putrefacţia,

[48] Potrivit ediţiei lui J.P Migne în text apare termenul grec συνχρίσιν care ar trebui interpretat drept *contagio* – molipsire, influenţa rea cf. *PL* 52:509, nota c.

duhoarea, groaza, tremuratul se produc în rana însăşi şi, prin îngrijire, faţa sărmanului ia şi mai rău chipul slăbiciunii înseşi, decât atunci când era neştiutor de pericolul ce zăcea ascuns. Deci a venit Doctorul, şi deja doar prin autoritatea cuvântului l-a ajutat pe cel slăbit de griji şi epuizat de chinurile tratamentelor precum mărturiseşte acel centurion când spune: *Zi cu cuvântul şi se va vindeca sluga mea* (Mt 8, 8), şi împlineşte acea profeţie: *Trimis-a cuvântul Său şi i-a vindecat pe ei* (Ps 106, 20). Şi de aceea continuă:

6. *Unde s-a înmulţit păcatul, a prisosit harul* (*Rm* 5, 20). Ca şi cum ar zice: acolo unde rana a fost deschisă larg, harul a fost vărsat din abundenţă. Deci nimeni să nu fie nerecunoscător pentru Lege, pentru că l-a ridicat pe cel pe care îl găsise zăcând bolnav, l-a îngrijit, şi l-a condus cu potrivită bucurie pe el până la Doctor pentru izbăvire, ca, aşa a spus apostolul: *precum a împărăţit păcatul prin moarte, aşa şi harul să împărăţească prin dreptate, spre viaţa veşnică, prin Iisus Hristos, Domnul nostru* (*Rm* 5, 21). Harul împărăţeşte în viaţă, iar păcatul în moarte. Dreapta credinţă nu-i atribuie lui Dumnezeu, Ziditorul, moartea, ori pieirea omului, ci mântuirea. Moartea să fie însuşirea omului, să fie însuşirea păcatului, pentru ca să se creadă că viaţa este creată şi redată doar prin Hristos.